

Geschiedenis van de Goese Polder (8)

Aanslag op de dijkgraaf

In 1560 werd de Goese Polder tegen de zee beschermd door een dijk van ongeveer vijf kilometer lang. De pachters van de grond (de ingelanden) waren verantwoordelijk voor het onderhoud van een stuk dijk. In deel twee van deze artikelenserie hebben we al kunnen lezen dat dit in 1331 herhaaldelijk tot meningsverschillen leidde. Op 15 september 1560 liep een geschil tussen dijkgraaf Jan Corneliszoon Valcke en ingeland Pauwels Leynszoon zo hoog op dat er sprake was van een aanslag op de dijkgraaf.

Ten noordwesten van de stad, waar nu Sportpark Het Schenge ligt, was er midden in de vijftiende eeuw een poldertje dat 't Cleyn Polderkijn heette. In 1472 liep deze polder onder water. Een jaar later werd deze weer opnieuw ingedijkt door Jan Pieterszoon de Coster. Sindsdien heette deze polder Jan Pieterszoonpolder. Na weer een nieuwe overstroming kwam deze polder met een oppervlakte van 21 gemeten (ongeveer 8 hectare) in eigendom van de stad Goes. Bestuurlijk hoorde deze polder, samen met de nog kleinere Coman Heynenspolder tot de Goese Polder. Sinds 30 januari 1542 was Jan Corneliszoon Valcke, dijkgraaf van de Goese Polder. Verder had hij nog verschillende belangrijke bestuursfuncties in de stad Goes. Zijn zoon Jacob Valcke zou later belangrijke functies in Zeeland bekleden. Aan hem herinnert nog de Jacob Valckestraat en komt zijn naam nog terug in verpleeghuis Ter Valcke en de Valckeslotlaan. Het vroegere Valckeslot was eigendom van de familie Valcke. Het bestuur van de Goese Polder werd voor een groot deel benoemd door het stadsbestuur van Goes. Iedere zeven jaar (de heventijd) kregen de ingelanden hun stuk dijk toegewezen om te onderhouden (zie ook deel 3). Deze toewijzing zorgde nog al eens voor onenigheid omdat er goede en slechte stukken dijk waren. In 1560 had Pauwels Leynszoon bezwaar gemaakt tegen de toewijzing van een stuk dijk. Geheel volgens de voorschriften waren dijkgraaf Valcke en zijn medebestuurders aanwezig om met hulp van de landmeter aan alle grondgebruikers een stuk dijk toe te wijzen.

De aanslag.

Nog tijdens het uitmeten van de dijk ontstond er een woordenwisseling omdat Leynszoon het niet eens was met de opmeting. Hij ontstak in woede en probeerde de landmeter te verhinderen zijn werk te doen. Dat kon natuurlijk niet. Dijkgraaf Valcke probeerde Leynszoon tot de orde te roepen maar het ene woord lokte het andere uit, en al snel liep de situatie uit de hand. Leynszoon trok een dolk en dreigde het hele polderbestuur om zeep te helpen. Tot Valcke sprak hij de woorden: "*Ghij moecht u moeder breueyen*", hetgeen zoveel wil betekenen als "*Ga naar bed met je moeder*". Het bleek dat de twee kemphanen al eerder tegenover elkaar hadden gestaan. Leynszoon beschuldigde Valcke ervan eerder onder ede valse uitspraken te hebben gedaan. Leynszoon was door het dolle heen en onder het uitroepen van dat hij Valcke "*herte ende dermen ommeroeren*" zou stak hij met

Oktober 2014

zijn dolk naar Valcke. Die kon nog net opzij springen, waarbij hij ten val kwam en het mes slechts zijn kleding beschadigde. Leynszoon werd daarna door de baljuw van Goes gearresteerd en bracht hem voor de vierschaar, de plaatselijke rechtbank in het stadhuis van Goes. De eis was niet misselijk: de doodstraf door onthoofding met het zwaard en verbeurdverklaring van al zijn goederen. Daarna volgde enkele maanden een juridisch steekspel waarbij vele stukken werden overlegd. Het stadsbestuur van burgemeesters en schepenen waren het niet eens met de eis van de baljuw. In hoger beroep werd Leynszoon veroordeeld tot een openbare boetedoening. Op 25 maart 1561 tijdens de processie wegens de feestdag van Maria Boodschap moest de veroordeelde in zijn ondergoed op blote voeten voorop lopen. In zijn rechterhand droeg hij een wassen kaars en in zijn linkerhand een kramspade (een vorkachtig blad om krammatten op een dijk te leggen). Na afloop van de hoogmis in de Grote Kerk moest de kaars voor het altaar geplaatst worden. Via de Korte Kerkstraat ging de tocht verder naar het stadhuis. Daar moest de veroordeelde aan God en het stadsbestuur vergiffenis vragen. Zodra de dijkgraaf en de gezworenen (=het bestuur) van de Goese Polder de dijk weer gingen schouwen moest Leynszoon ook hen om vergiffenis vragen. Na deze openbare boetedoening moest Leynszoon de proceskosten betalen, alsmede een geldboete en moest hij voor 24 juni 1561 (St. Jansmisse) een schip met puinsteen aan de dijk afmeren om te gebruiken als versterking van de dijk. Als hij hier niet aan zou voldoen zou zijn rechterhand worden afgehakt. Zover is het echter niet gekomen.

Bron: Gemeentearchief Goes, RAZE inv.nr. 1571, register van criminele vonnissen uit Goes, fol. 91r-v.

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van het artikel "De dijkval van een dijkgraaf", geschreven door F.H. de Klerk en gepubliceerd in het boek Spelerieë, dat in 1992 verscheen ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de afdeling Zeeland van de Nederlandse Genealogische Vereniging.

FdK

Het familiewapen van de familie Valcke.